

Джейн ОСТІН

ЧУТТЯ
І ЧУТТЄВІСТЬ

*Переклад з англійської
Галини ПЕХНИК*

Київ
“ЗНАННЯ”

ЧУТТЯ І ЧУТТЄВІСТЬ¹

Розділ 1

Давненько вже оселилася в Сассексі сім'я Дешвудів. Мешкали вони у Норленд-парку, у самому серці великого маєтку, де за багато поколінь добропристойного життя зажили хорошої слави серед сусідів. Покійний власник маєтку — чоловік неодружений — дожив до дуже поважного віку, і впродовж багатьох років вірним його супутником та господинею в домі була його сестра. Але після її смерті, а це сталося за десять років до його власної кончини, в господі все кардинально змінилося: щоб компенсувати таку втрату, він запросив до себе сім'ю племінника, пана Генрі Дешвуда, законного спадкоємця маєтку Норленд, якому мав намір згодом передати маєток у володіння. У товаристві племінника, його дружини та дітей старий щасливо доживав віку, дедалі більше прив'язуючись до цієї родини. Постійна увага подружжя Дешвудів до його забаганок — не лише через вигоду, а й через доброту душі — дарувала йому відчуття глибокого затишку, необхідного в такому віці; а життєрадісність дітей розраджувала його буденність.

Від попереднього шлюбу у пана Генрі Дешвуда був один син, а від теперішньої дружини — три доньки. Син, статечний і поважний юнак, отримав

¹ “Чуття і чуттєвість, або Чутливий ум і чуттєва душа”.
(Прим. пер.)

щедрий спадок від матері, половина якого відійшла йому після досягнення повноліття. Шлюб (а одружився він теж досить швидко) лише збільшив його багатство. Тож Норлендський маєток цікавив його не так сильно, як його сестер, адже їхній посаг, якщо не враховувати частки у цій майбутній спадщині їхнього батька, був зовсім невеликий. Їхня мати не мала нічого, а батько володів лише сімома тисячами фунтів, решта ж майна першої дружини мала перейти синові, а батько отримував з того тільки позитивний відсоток.

Старий помер; зачитали його останню волю, і, як то й буває з заповітами, розчарувалися й пораділи. Небіжчик не виявився несправедливим чи невдячним і справді залишив маєток племіннику, але залишив на таких умовах, які зводили нанівець усю його цінність. Пан Дешвуд більше прагнув отримати цю спадщину заради своєї дружини та доньок, аніж заради себе та сина; але саме синові, і синові сина, чотирирічному хлопчику, в перспективі мало відійти майно, а нинішнього голову родини позбавили усіх можливостей забезпечити інших членів сім'ї, оскільки він не мав права якимось чином розпоряджатися маєтком чи продавати з нього цінну деревину. Усе залишалось хлопчику, який під час нечастих візитів із батьком та матір'ю до Норленду настільки прихилив до себе серце дядька своїми милими особливостями характеру, що досить звичні для будь-якої дворічної чи трирічної дитини речі — неправильна вимова звуків, щире бажання наполягати на своєму, витівки і галасливість — переважили усе те добре ставлення й турботу, якою роками

оточували його дружина племінника з доньками. Однак він не мав наміру вчинити якось погано, тож на знак любові до трьох дівчат залишив їм по тисячі фунтів кожній.

Спершу пан Дешвуд дуже засмутився; але завдяки своїй бадьорій та життєрадісній вдачі знайшов розраду в надії прожити багато років і, заощаджуючи, відкласти чималу суму з доходів маєтку та накопичити достаток, дещо упорядкувавши господарство. Але все добро, яке він успадкував так пізно, належало йому лише один рік. Лише на рік пережив він свого дядька; і десять тисяч фунтів, з урахуванням цього запізненого спадку, — ось і все, що залишилося його вдові та донькам.

За його сином послали, щойно стало відомо про серйозність загрози, і пан Дешвуд попросив його, наскільки міг переконливо й наполегливо у своєму стані, подбати про мачуху та сестер.

Пан Джон Дешвуд не мав якихось сильних почуттів до інших членів сім'ї, але батьківське прохання в такий момент пройняло його до глибини душі, тож він пообіцяв зробити все можливе, аби їм було добре. Батько заспокоївся від такого запевнення, а пан Джон Дешвуд мав достатньо часу, аби поміркувати над тим, що насправді, в розумних межах, він може для них зробити.

Він не був лихою людиною, якщо не вважати, що безсердечність і деяка егоїстичність — це вияви недобррозичливості; але загалом він був людиною шанованою, адже свої повсякденні обов'язки виконував гідно. Якби він одружився із доброзичливішою жінкою, то, можливо, став би ще шанованішим або на-

віть сам став би приязнішим, адже взяв шлюб у дуже молодому віці і сильно кохав свою дружину. Але пані Джон Дешвуд була немов його яскравіша копія: ще обмеженіша та егоїстичніша.

Даючи обіцянку батькові, Джон Дешвуд планував допомогти своїм сестрам, подарувавши їм по тисячі фунтів кожній. Він справді вважав, що це йому під силу. Перспектива отримання чотирьох тисяч на рік як додаток до його нинішніх доходів, не враховуючи ще половини спадку від матері, зігрівала йому душу і сповнювала віри в те, що він здатний на таку великодушність. Так, він подарує їм три тисячі фунтів: це буде мило і люб'язно! Цього буде достатньо, щоб їм досить добре жилося. Три тисячі фунтів! Він міг собі дозволити витратити таку значну суму і при цьому надто не відчути втрату. Він думав про це увесь день, упродовж кількох днів, і ні про що не шкодував.

Не встигли минути батьківські похорони, як без будь-якого попередження вдові в маєток приїхала пані Джон Дешвуд разом із сином та слугами. Ніхто не міг заперечити її право на приїзд; будинок цей належав її чоловікові з моменту смерті батька, але саме через це її нетактовність відчувалася ще більше. Такий вчинок був би неприємний для будь-кого у подібному становищі, але *пані Дешвуд* мала таке тонке відчуття честі, була настільки романтично великодушною, що будь-яка схожа образа, незалежно від того, хто її завдав чи кому її завдали, викликала у неї невимовну відразу. Пані Джон Дешвуд ніколи не була улюбленицею сім'ї її чоловіка, але досі в неї не було можливості настільки явно засвідчити їм, як

мало, за потреби, вона може зважати на комфорт інших.

Настільки сильно пані Дешвуд була вражена такою негідною поведінкою своєї невістки і так щиро почала зневажати її за це, що після її приїзду одразу б покинула будинок назавжди, якби найстарша донька не вблагала її зважити на норми пристойності у випадку такого швидкого від'їзду; а ніжна любов до усіх трьох дітей не переконала її все ж залишитися і не розривати стосунки з їхнім братом задля їхнього добра.

Еліно́р, найстарша донька, чия допомога виявилася такою доречною, завдяки своїй кмітливості та раціональному підходу до життя, навіть незважаючи на свій дев'ятнадцятирічний вік, давала поради матері, частенько заради загального блага стримуючи нерозважливі поривання пані Дешвуд. Вона мала добре любляче серце, а всередині у неї вирували сильні почуття, але вона знала, як їх опанувати, на відміну від своєї матері, яка так і не навчилася цього, а одна із сестер вирішила взагалі ніколи не вчитися.

Талантами Маріанна багато в чому не поступалася Еліно́р. Була такою ж чуйною і мала гострий розум, але вирізнялася своєю імпульсивністю: нестримними були її печалі і радості. Великодушна, люб'язна, цікава — що завгодно, тільки не розважлива. Схожість між нею і матір'ю просто вражала.

Еліно́р із занепокоєнням спостерігала за надмірною чутливістю сестри, а от пані Дешвуд усіляко цінувала і плакала цю рису. Тепер Маріанна й матір підживлювали одна в одній силу свого горя. Той вибух страждань, що охопив їх на початку, вони тепер

добровільно підживлювали, навіть прагнули його, відтворюючи знову й знову. Вони повністю віддалися своїй печалі, намагаючись підтримати її за допомогою найменшої деталі, яка могла її викликати, і рішуче відкидали думку про розраду навіть у майбутньому. Елінор, хоч і сама безмежно сумувала, все ж намагалася боротися з цим почуттям та опанувати себе. Їй стало сил для перемовин із братом, зустрічі братової та належного її прийому в маєтку. Вона навіть робила спроби спонукати матір до такої ж поведінки.

Маргарет, ще одна сестра, була доброзичливим, приемним дівчам, але оскільки вона уже перейняла значну частину романтичності Маріанни, не маючи при цьому такого ж розуму, то у свої тринадцять не подавала значних надій на те, що у майбутньому не поступатиметься талантами своїм сестрам.

Розділ 2

Тепер господинею Норленду стала пані Джон Дешвуд; а її свекруха і зовиці перейшли в становище гостей. Однак, попри це, ставилася вона до них із належною ввічливістю, а її чоловік виявляв таку доброту, яку він тільки міг виявляти, коли мова не йшла про нього самого, його дружину та дитину. Він справді досить щиро й наполегливо просив їх вважати Норленд своїм домом, а оскільки іншого плану у пані Дешвуд не було, принаймні до того моменту, поки вона не знайде будиночок десь поблизу, то вона прийняла це запрошення.

Подальше перебування у місці, де все нагадувало їй про колишні радощі, відповідало її прагненням. У моменти радості ніхто не зміг би перевершити її бадьорістю чи так насолоджуватися життєрадісними очікуваннями щастя, які і є самим щастям. Але в горі, як і в радості, її порив був таким же нестримним, тож годі було й намагатися її розрадити.

Пані Джон Дешвуд абсолютно не схвалювала рішень і намірів свого чоловіка щодо долі його сестер. Забрати три тисячі фунтів зі спадку їхнього любого малюка означало б надзвичайно збіднити його. Вона благала чоловіка ще раз усе ретельно обміркувати. Як він сам собі зможе пробачити те, що обібрав власну дитину, до того ж — єдину дитину, позбавивши такої суми? І як панни Дешвуд, що були йому лише зведеними сестрами, — а таку спорідненість вона взагалі не сприймала за родинні зв'язки — взагалі могли розраховувати на таку нечувану щедрість? Усім відомо, що між дітьми чоловіка від різних шлюбів і не повинно бути жодної приязні, тож навіщо руйнувати своє життя і життя малюка Гаррі, віддаючи всі свої гроші зведеним сестрам?

— Це ж останнє прохання мого батька до мене: допомогти його вдові та донькам, — відповів чоловік.

— Він не розумів, що говорить. Десять до одного, що він на той час уже був не при тямі. Якби він був при здоровому глузді, то йому б і на думку не спало просити тебе відібрати половину статків у власного сина.